

Руденко Світлана Вікторівна,
кандидат психологічних наук, доцент, старший
викладач кафедри педагогіки, психології та
управління навчальними закладами
Білоцерківського інституту неперервної професійної
освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

ОСОБЛИВОСТІ ОЧІКУВАНЬ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Статтю присвячено особливостям очікувань від системи післядипломної підготовки фахівців студентів, що одержують психологічну освіту. Розкрито сутність післядипломної освіти як форми освіти дорослих, виходячи з їхніх індивідуальних потреб у здобутті певних знань, виробленні навичок і умінь, особистісному і професійному зростанні. Проаналізовано особливості навчання дорослих та особливості психології як гуманітарної дисципліни. Представлено результати емпіричного дослідження очікувань студентів у системі післядипломної освіти. Визначено найбільш суттєві очікування від навчання для слухачів факультету післядипломної освіти.*

Ключові слова: *післядипломна освіта, навчання дорослих, психологія як гуманітарна дисципліна, очікування студентів у системі післядипломної освіти.*

Руденко Светлана Викторовна

ОСОБЕННОСТИ ОЖИДАНИЙ СТУДЕНТОВ В СИСТЕМЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. *Статья посвящена особенностям ожиданий от системы последипломного образования специалистов студентов, приобретающих психологическое образование. Раскрывается сущность последипломного образования как формы обучения взрослых, исходя из их индивидуальных потребностей в получении определенных знаний, умений и навыков, в личностном и профессиональном росте. Проанализированы особенности обучения взрослых и особенности психологии как гуманитарной дисциплины. Представлены результаты эмпирического исследования ожиданий студентов в системе последипломного образования. Представлены наиболее существенные для слушателей факультета последипломного образования ожидания от обучения.*

Ключевые слова: *последипломное образование, обучение взрослых, психология как гуманитарная дисциплина, ожидания студентов в системе последипломного образования.*

Svitlana Rudenko

FEATURES OF EXPECTATIONS OF STUDENTS ARE IN THE SYSTEM OF CONTINUING EDUCATION

Abstract. *The article is devoted to the features of expectations from the system of continuing education of specialists of students getting psychological education. In the suggested article the essence of continuing education is exposed as forms of education of adults, coming their individual necessities from in the receipt of certain knowledges, making of skills and abilities, personality and professional growth. The features of studies are analysed adults and special features of psychology as a branch of humanities are revealed. The author represents the results of empirical research of the features of expectations of students are in the system of continuing education. Represented most substantial for the listeners of faculty of continuing education of expectation from teaching.*

Key words: *continuing education, adults training, psychology as a branch of humanities, features of expectations of students are in the system of continuing education.*

Постановка проблеми

Актуальність проблеми дослідження. Післядипломна освіта в українському законодавстві визначається як спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи через поглиблення, розширення і оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду. Отже, особа, яка пройшла перепідготовку й успішно пройшла державну атестацію, отримує відповідний документ про вищу освіту. На сучасному етапі диплом спеціаліста, на жаль, втрачає свою легітимність, система отримання другої вищої освіти за скороченим терміном зникає. Тобто доросла людина, що вже має документ про вищу освіту з однієї спеціальності, другу вищу освіту може отримати, лише отримавши диплом бакалавра, тобто пройшовши увесь шлях начебто «з нуля». Таким чином збільшується строк одержання другої вищої освіти; якщо ж людина вступає на вакантні місця і навчається сумісно зі студентами, для яких освіта з обраної спеціальності є першою, то тут має місце незбігання віку, досвіду, системи очікувань від навчання та ін. Однак «поза кадрам» залишаються очікування та сподівання дорослих людей, що вирішили одержати другу вищу освіту, від системи післядипломної освіти в умовах, що склалися на теперішній час. На наш погляд, означене питання обумовлює актуальність проблеми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблема освіти дорослих є предметом вивчення відомих українських учених. Так, неперервну освіту розглядають Г. Балл, С. Гончаренко, І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Семиченко, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, М. Солдатенко; питання післядипломної освіти — О. Бондарчук, О. Брюховецька, В. Дивак, М. Скрипник,

Л. Слободянюк, Т. Чаусова; формуванню самостійності присвячені наукові дослідження І. Зязюна, В. Козакова, Л. Сігаєвої; інтелектуальний та професійний розвиток особистості вивчають С. Сисоєва, О. Романовський; якість і технологізацію освіти — Н. Борисова, С. Гончаренко, Е. Лузік, Н. Ничкало; особистісно орієнтований підхід — І. Бех, В. Рибалка, В. Семиченко, С. Сисоєва, О. Пехота, М. Чобітько та ін. Однак як самостійний предмет дослідження очікування студентів від системи післядипломної освіти не розглядаються.

Отже *метою* цієї статті є моніторингове дослідження очікувань студентів у системі післядипломної підготовки фахівців.

Виклад основного матеріалу

Для кращого розуміння означеної проблематики ми вважаємо за доцільне дати стисло характеристику сутності післядипломної освіти взагалі й особливостям навчання дорослих — окремо.

Післядипломна освіта розуміється як цілеспрямований процес збагачення знань і вмій випускників закладів вищої й середньої професійної освіти в різних видах діяльності. Тобто сутність післядипломної освіти складається з перепідготовки й підвищення кваліфікації фахівців і керівників у багатьох галузях людської діяльності.

Психологічною основою післядипломної освіти є концепція професійного становлення особистості, сутність якої полягає в постійному професійному розвитку особистості, адекватному професійній діяльності, яка змінюється, і соціально-економічним умовам^{5; 7; 11; 12; 13}.

Для осіб, що одержують післядипломну освіту, вона є як мінімум другою за рахунком. Відповідно, їхній вік, як правило, відповідає періодам ранньої, середньої або (рідше) пізньої дорослості. Психологічно це вже зовсім інші люди, чим діти й підлітки.

Період дорослості — це найбільш тривалий період життя людини, в якому, як правило, виокремлюють три стадії. Це період ранньої дорослості (від 20 до 40 років), середньої дорослості (від 40 до 60 років) і пізньої дорослості (від 60 років).

⁵ Колесникова И. А. Основы андрагогики: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / И. А. Колесникова, А. Е. Марон, Е. П. Тонконогая [та ін.]; под ред. И. А. Колесниковой. — М. : Академия, 2003.

⁷ Матушанский Г. У. Основные характеристики психолого-педагогической подготовки и переподготовки преподавателя высшей школы на современном этапе / Г. У. Матушанский, Ю. В. Цвенгер // Психологическая наука и образование. — 2001. — № 2. — С. 26–31.

¹¹ Слободянюк Л. У. Компетентнісний підхід як ресурс у профілактиці професійного вигорання у студентів – майбутніх психологів у системі післядипломної освіти / Л. У. Слободянюк // Формування компетентностей обдарованої особистості в системі освіти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Севастополь. — 2013. — С. 244–248.

¹² Скрипник М. І. Праксеологічні аспекти підготовки науково-педагогічних працівників у системі післядипломної освіти / М. І. Скрипник // Освітній простір: глобальні та регіональні аспекти. — 2013. — № 11. — С. 18–26.

¹³ Чаусова Т. В. Мотивація навчальної діяльності як технологія навчання в системі післядипломної освіти / Т. В. Чаусова // Післядипломна освіта в Україні. — 2013. — Вип. 1. — 108 с.

Кожний із цих періодів має свої особливості й характеристики. Так, у період ранньої дорослості поведінка людини пов'язана з освоєнням професійної діяльності й самовдосконаленням, створенням власної родини, вихованням дітей, а також із проведенням вільного часу, що дає змогу втілити в життя нереалізований потенціал особистості. У період середньої дорослості провідним видом діяльності людини залишається, як і у попередньому періоді, праця. До цього віку більшість людей накопичує досить великий досвід в обраній професійній діяльності, що допомагає людині компенсувати вікові зміни в її організмі; визначаються й стабілізуються взаємини із чоловіком/дружиною. Найважливішими факторами, що визначають поведінку людини в період пізньої зрілості й старості, є зниження психофізіологічних можливостей, поступовий вихід з активного соціального життя, втрата близьких людей і самотність, а також свідомість наближення закінчення життя. Подоланню самотності й підвищенню матеріального статку сприяє продовження професійної діяльності або інша робота^{1;9}.

Ми бачимо, що основними лініями розвитку, що реалізується в роки дорослості, є професійне становлення, кар'єра й інші досягнення в професії, а також родина. У сімейному плані реалізуються такі основні інститути розвитку, як шлюб і батьківство. Також безсумнівним є те, що особистість не зупиняється у своєму розвитку протягом всього життя.

Перейдемо до особливостей та проблем навчання дорослих. О. Тарська, В. Валовік, Є. Бушуєва виділяють такі особливості навчання дорослих людей³.

- студентам належить провідна роль в процесі навчання; дорослий, що навчається, прагне до самореалізації, самостійності, самоврядування і таким себе усвідомлює;
- доросла людина вже має життєвий (побутовий, соціальний, професійний) досвід, який може бути використаний як важливе джерело у навчанні його самого та його колег;
- доросла людина навчається для вирішення важливої життєвої проблеми і досягнення конкретної мети; під час навчання розраховує на невідкладне застосування отриманих у процесі навчання умінь і навичок, знань і якостей;
- навчальна діяльність дорослого здебільшого обумовлена тимчасовими, просторовими, побутовими, професійними і соціальними чинниками, які або обмежують, або сприяють процесу навчання;

¹ Бондарчук О. І. Соціально-психологічні механізми особистісного розвитку дорослої людини / О. І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / ред. кол. : С. Д. Максименко (гол. ред.) [та ін.]. — К. — Алчевськ : ЛАДО, 2013. — Вип. 38. — Т. І. — С. 347–351.

⁹ Психология человека от рождения до смерти: полный курс психологии развития / под ред. А. А. Реана. — 2-е изд. — СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. — 416 с.

³ Вачков И. В. Методика преподавания психологии: учеб. пособие / И. В. Вачков. — М. : Ось-89, 2008. — 208 с.

- процес навчання дорослого організовано у вигляді спільної діяльності студента й викладача на всіх його етапах: планування, реалізації, оцінювання і — до певної міри — корекції.

Однак навчання дорослої людини пов'язано із низкою труднощів. Так, І. Колесникова виділяє такі групи труднощів післядипломної освіти.

1. Психофізіологічні труднощі. У деяких дорослих людей виникає внутрішній бар'єр щодо своєї здатності до навчання. Він якоюсь мірою заснований на міфі про зниження здатності до сприйняття, запам'ятовування, відтворення навчальної інформації з віком.

2. Соціально-психологічні труднощі. Багато дорослих людей дійсно зазнають труднощів з навчанням. Найчастіше це пов'язане з неготовністю до змін і із психологічними причинами: занепокоєнням про свій авторитет, боязню виглядати некомпетентними в очах навколишніх, невідповідністю власного образу «солідної людини» традиційно розумімої ролі учня (небажанням «повернутися в «дитинство», «сісти за парту»).

3. Соціальні труднощі. Відсутність затребуваності нового рівня освіченості з боку соціуму або його надмірність для професійного статусу найчастіше робить для дорослої людини безглуздим продовження (нарощування) своєї освіти.

4. Психолого-педагогічні труднощі. Мова йдеться про несформованість установки на необхідність для сучасної людини довічної освіти. Безперервності навчання може також перешкоджати відсутність необхідних для цього знань про себе як особу, що пізнає, про свої здатності, особливості сприйняття й засвоєння навчального матеріалу, інформаційні потреби.

Сьогодні складність навчання дорослих збільшується ще й тим, що всі вони випробували на собі стару педагогічну парадигму з усіма властивими їй недоліками, такими як: догматичний тип навчання, лекційна форма проведення занять, відрив навчання від життя, перевага технократичного мислення, орієнтація на засвоєння готових знань та індивідуальні форми роботи^{1;5}.

Вищевикладені характеристики дорослих людей, що виступають як «учні», орієнтують нас на застосування принципів навчання дорослих, або принципів андрагогіки. Так, І. Вачков виділяє лише 5 принципів, проте вони містять основні вимоги до організації процесу навчання дорослих. Розглянемо їх більш докладно.

1. Принцип активності. Доросла людина під час навчання виступає активним суб'єктом процесу освіти, їй належить провідна роль в організації власної навчальної діяльності.

¹ Бондарчук О. І. Соціально-психологічні механізми особистісного розвитку дорослої людини / О. І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / ред. кол. : С. Д. Максименко (гол. ред.) [та ін.]. — К. — Алчевськ : ЛАДО, 2013. — Вип. 38. — Т. І. — С. 347–351.

⁵ Колесникова І. А. Основи андрагогіки: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / И. А. Колесникова, А. Е. Марон, Е. П. Тонконогая [та ін.]; под ред. И. А. Колесниковой. — М. : Академия, 2003.

2. Принцип рівного партнерства. Викладач і дорослий, що навчається, будують взаємодію з визначення програми, змісту та методів навчання як рівноправні партнери й несуть рівну відповідальність за результати.

3. Принцип націленості навчання на вирішення конкретних проблем. Навчання не тільки повинно мати проблемний характер, а й суміщати реалізацію шляхів вирішення як наукових, так і практичних проблем з отриманням конкретних результатів.

4. Принцип інтегративності знань. У процесі навчання можуть і мають застосовуватися не тільки раціональні наукові знання, а й джерела з філософії, художньої літератури, публіцистики, історії і т. д.

5. Принцип практичної спрямованості. Навчання дорослих зрештою мусить формувати їх як компетентних фахівців, здібних до вирішення практичних питань, що виникають в їхній професійній діяльності¹.

Говорячи про післядипломну освіту, не слід забувати про специфіку спеціальності, що здобувається — психології. Психологія як гуманітарна дисципліна має свої особливості.

По-перше, у центрі гуманітарного пізнання перебуває не річ, а особистість, відносини суб'єкт-суб'єктні, а не тільки суб'єкт-об'єктні, як підкреслює М. Бахтін. Предмет психологічної науки є лише відносно постійним, отже, точність у пізнанні особистості неможлива; а також неможливим є її пізнання до кінця^{2;6}.

По-друге, суть взаємин суб'єкта, що пізнає, і суб'єкта, що познається — у діалозі, що припускає розкриття не тільки значень, а й змістів, які є в нескінченному різноманітті контекстів і в динаміці змін суб'єктів під час пізнання. Це може й перешкоджати засвоєнню загальних закономірностей психіки.

По-третє, особливість гуманітарного пізнання представлена також його гетерогенністю: воно припускає не тільки науково-теоретичне, поняттєво-знакове, логічне мислення, а й мислення образне, художнє, наочно-дійного, споглядання, уяву, засновану на символічній свідомості, символізації й інтерпретації символів, за допомогою якої психолог проникає в несвідоме.

Нарешті, психологічне знання можна уявити у вигляді узагальненої структури, що не представляє якоїсь наукової даності, а є зручною для методичних цілей^{2;3;7;8}.

¹ Бондарчук О. І. Соціально-психологічні механізми особистісного розвитку дорослої людини / О. І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / ред. кол. : С. Д. Максименко (гол. ред.) [та ін.]. — К. — Алчевськ : ЛАДО, 2013. — Вип. 38. — Т. І. — С. 347–351.

² Вачков И. В. Введение в профессию «Психолог»: учеб. пособие / И. В. Вачков, И. Б. Гриншпун, Н. С. Пряхников. — 5-е изд., стер. — М. : Изд-во Московск. психолого-социального ин-та ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2007. — 464 с.

⁶ Ляудис В. Я. Методика преподавания психологии: учеб. пособие / В. Я. Ляудис. — 4-е изд., испр. и доп. — М. : УМК «Психология», 2003. — 192 с.

³ Вачков И. В. Методика преподавания психологии: учеб. пособие / И. В. Вачков. — М. : Ось-89, 2008. — 208 с.

⁷ Матушанский Г. У. Основные характеристики психолого-педагогической подготовки и переподготовки преподавателя высшей школы на современном этапе / Г. У. Матушанский, Ю. В. Цвенгер // Психологическая наука и образование. — 2001. — № 2. — С. 26–31.

⁸ Методика викладання психології: навч.-метод. комплекс / Н. М. Дембицька, О. В. Брюховецька; АПН України, Ун-т менедж. освіти, ф-т менедж. та психології. — К., 2009. — 72 с.

З огляду на специфіку психологічного знання, навчання психології повинне опиратися на низку методологічних принципів. До їх числа, згідно з І. Вачковим, можна віднести такі.

1. Орієнтація на чіткість та ясність постановки проблеми (наукової або практичної) як змістовно, так і формою. Іншими словами, викладач, який дотримується певних принципів та методологічних норм, може грамотно сформулювати питання, що вимагають розгляду в процесі навчання.

2. Здійснення світоглядної інтерпретації психологічних знань. Будь-яке відкриття, будь-які нові факти й отримані дані вимагають свого пояснення і включення їх до системи вже відомих знань. Практично неможливо викладати студентам знання, не пояснюючи їх сенс та значення, не розглядаючи зв'язок з реальним життям. Викладачеві психології неминуче доведеться викласти власну позицію.

3. Висвітлення шляхів розвитку психологічної науки та практики. Само собою зрозуміло, що вчені, які стоять на різних методологічних підставах, бачать подальші перспективи різним чином.

По-різному бачаться шляхи розвитку психологічної практики. Викладач психології повинен уміти здійснювати методологічний аналіз можливих варіантів розвитку науки та практики.

4. Стимулювання студентів до самостійного здійснення наукової та практичної діяльності (це стосується, звичайно, тільки студентів — майбутніх професіоналів-психологів). Усвідомлення нових перспектив та чітке розуміння того, що вже відоме, а що — ні, засвоєне у процесі вивчення психології, у буквальному розумінні «підштовхує» дослідників і практиків до діяльності.

5. Аналіз засобів і прийомів розв'язання наукових і практичних психологічних завдань. Фактично кожен методологічний підхід має на увазі використання його адептами особливих специфічних засобів і методів (психоаналіз — аналіз сновидінь, вивчення архетипів колективного несвідомого; біхевіоризм — підкріплення і т. п.). Викладач психології, знайомлячи майбутніх фахівців із різноманітністю наявних засобів та методів, мусить розкривати й власні методологічні переваги.

6. Опис і оцінка діяльності дослідника або практика. Цей принцип допомагає поглянути не тільки на об'єкт, а й на саму людину, яка вивчає або перетворює цей об'єкт, і на їх взаємодію. Це особливо важливо для психології, в якій «об'єкт» сам є «суб'єктом». Адже клієнт (або випробовуваний) теж завжди робить вплив на психолога, і потрібно з методологічних позицій зрозуміти і пояснити всі аспекти такої взаємодії як двостороннього процесу^{2,3}.

² Вачков І. В. Введение в профессию «Психолог»: учеб. пособие / И. В. Вачков, И. Б. Гриншпун, Н. С. Пряжников. — 5-е изд., стер. — М.: Изд-во Московск. психолого-социального ин-та; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2007. — 464 с.

³ Вачков І. В. Методика преподавания психологии: учеб. пособие / И. В. Вачков. — М.: Ось-89, 2008. — 208 с.

Виходячи з перерахованих особливостей післядипломної підготовки фахівців і специфіки психологічного знання, а також зникнення можливості отримання другої вищої освіти дорослими людьми за скороченим терміном, ми сформулювали мету нашого дослідження.

Нею стало виявлення особливостей очікувань студентів у системі післядипломної освіти (на прикладі «останніх» студентів, що одержують другу вищу (психологічну) освіту). Вибірку дослідження склали 60 студентів вікового періоду ранньої та середньої дорослості, що одержують/одержали другу вищу освіту за фахом «Психологія» в Інституті післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників Університету менеджменту освіти (м. Донецьк). Дослідження проводилося протягом 2011–2013 рр. Студентам було запропоновано написати твір на тему: «Навчання у вузі: очікування, труднощі та шляхи їхнього подолання». Отримані дані потім нами опрацьовувалися за допомогою методу контент-аналізу. Основними категоріями контент-аналізу стали: очікування, з якими прийшли студенти у вуз; мети одержання другої освіти; критерії успішного завершення циклу навчання; труднощі в навчанні й шляхи їх подолання.

Зупинимося на найзначущих результатах дослідження. У більшості студентів (73%) серед очікувань на першому місці перебувають пізнавальні інтереси, тобто насамперед слухачі факультету післядипломної освіти очікують одержання нових знань з психології. Багато студентів також очікують, що навчання в інституті буде сприяти їхньому саморозвитку (60%) і придбанню практичних навичок професійної діяльності психолога (40%).

Найактуальнішою метою навчання, на думку переважної більшості студентів, є придбання навичок практичної професійної діяльності (80%), менш представлене одержання теоретичних знань з психології (60%). Ця тенденція — робити основний акцент на практичній спрямованості навчання, формуванні професійних умінь і навичок повністю узгоджується з особливостями й принципами навчання дорослих людей. Також, на відміну від студентів, для яких отримувана освіта є першою¹⁰, слухачі факультету післядипломної освіти не схильні недооцінювати роль фундаментальних теоретичних знань в практичній роботі психолога. Також для багатьох студентів (44%) важливою метою є самопізнання, досягнення гармонії із собою й позитивні зміни в житті, зокрема, вирішення власних проблем, що також є завданнями періодів дорослості.

Вважати успішним цикл навчання студенти насамперед будуть у випадку придбання навичок практичної роботи (70%) і придбання нових знань з психології (48%). Для 39% обстежуваних важливим показником успішності курсу навчання є формування впевненості у своїх професійних знаннях і вмінні їх використовувати

¹⁰ Руденко С. В. Проблеми вивчення психології студентами вищих навчальних закладів / С. В. Руденко // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Проблеми загальної та педагогічної психології ; за ред. С. Д. Максименка. — К., 2009. — Т. XI, ч. 6. — С. 352–359.

на практиці. Нарешті, низка студентів (27%) схильні оцінювати успішність навчання по одержанню диплома про вищу освіту зі спеціальності «Психологія».

До чинників, що утруднюють професійний розвиток у період навчання у вузі, більшість обстежуваних відносять брак часу й, відповідно, необхідність адекватно розподіляти його між роботою, родиною, навчанням і рішенням побутових питань (80%). Цей факт є очікуваним, виходячи із провідних особливостей періоду дорослості. Значущою є необхідність інтеграції й систематизації знань, орієнтування в численних, часто суперечливих поглядах на ті або інші проблеми психології, взагалі розуміння досліджуваного матеріалу (50%). При цьому студенти оцінюють матеріал, що вивчається, як складний і переважно цікавий.

Актуальними для деяких студентів (10%) є проблеми пошуку й придбання професійної літератури, доступу до великої кількості результатів новітніх досліджень у галузі психології. І тут чи не провідну роль виконує активність і ініціативність студента в пошуку і придбанні знань.

Щодо подолання труднощів у навчанні, то воно зводиться, насамперед, до планування свого часу й визначення пріоритетів (49%).

Висновки

Отже, найбільш суттєвими очікуваннями від навчання для слухачів факультету післядипломної освіти є здобуття й систематизація знань з психології й формування навичок професійної діяльності психолога, що узгоджується із особливостями дорослості як вікового періоду.

Перспективою подальших досліджень в рамках означеної проблематики є порівняння очікувань від навчання осіб, для яких одержувана освіта є першою або другою та, можливо, розробка заходів із структурування навчального процесу згідно з отриманими результатами.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні механізми особистісного розвитку дорослої людини / О. І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / ред. кол. : С. Д. Максименко (гол. ред.) [та ін.]. — К. — Алчевськ : ЛАДО, 2013. — Вип. 38. — Т. I. — С. 347–351.

2. Вачков И. В. Введение в профессию «Психолог»: учеб. пособие / И. В. Вачков, И. Б. Гриншпун, Н. С. Пряжников. — 5-е изд., стер. — М. : Изд-во Московск. психолого-социального ин-та ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2007. — 464 с.

3. Вачков И. В. Методика преподавания психологии: учеб. пособие / И. В. Вачков. — М. : Ось-89, 2008. — 208 с.

4. Громкова М. Т. Андрагогика: теория и практика образования взрослых: учеб. пособие / М. Т. Громкова. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. — 495 с.

5. Колесникова И. А. Основы андрагогики: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / И. А. Колесникова, А. Е. Марон, Е. П. Тонконогая [та ін.] ; под ред. И. А. Колесниковой. — М. : Академия, 2003.
6. Ляудис В. Я. Методика преподавания психологии: учеб. пособие / В. Я. Ляудис. — 4-е изд., испр. и доп. — М. : УМК «Психология», 2003. — 192 с.
7. Матушанский Г. У. Основные характеристики психолого-педагогической подготовки и переподготовки преподавателя высшей школы на современном этапе / Г. У. Матушанский, Ю. В. Цвенгер // Психологическая наука и образование. — 2001. — № 2. — С. 26–31.
8. Методика викладання психології: навч.-метод. комплекс / Н. М. Дембицька, О. В. Брюховецька ; АПН України, Ун-т менедж. освіти, ф-т менедж. та психології. — К., 2009. — 72 с.
9. Психология человека от рождения до смерти: полный курс психологии развития / под ред. А. А. Реана. — 2-е изд. — СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК», 2003. — 416 с.
10. Руденко С. В. Проблеми вивчення психології студентами вищих навчальних закладів / С. В. Руденко // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Проблеми загальної та педагогічної психології ; за ред. С. Д. Максименка. — К., 2009. — Т. XI, ч. 6. — С. 352–359.
11. Слободянюк Л. У. Компетентнісний підхід як ресурс у профілактиці професійного вигорання у студентів – майбутніх психологів у системі післядипломної освіти / Л. У. Слободянюк // Формування компетентностей обдарованої особистості в системі освіти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Севастополь. — 2013. — С. 244–248.
12. Скрипник М. І. Праксеологічні аспекти підготовки науково-педагогічних працівників у системі післядипломної освіти / М. І. Скрипник // Освітній простір: глобальні та регіональні аспекти. — 2013. — № 11. — С. 18–26.
13. Чаусова Т. В. Мотивація навчальної діяльності як технологія навчання в системі післядипломної освіти / Т. В. Чаусова // Післядипломна освіта в Україні. — 2013. — Вип. 1. — 108 с.

Svitlana Rudenko

**FEATURES OF EXPECTATIONS OF STUDENTS
ARE IN THE SYSTEM OF CONTINUING EDUCATION**

The article is devoted to the features of expectations from the system of continuing education of specialists of students getting psychological education.

Actuality of the noted problem is reflected. Essence of continuing education is considered.

The continuing education is understood as a purposeful process of enriching of knowledges and abilities of graduating students of establishments of higher and middle professional education in the different types of activity, connected with the sphere of employment. Essence of continuing education, thus, consists of retraining and in-plant training specialists and leaders in the different areas of human activity.

It follows to examine continuing education not only as a system of in-plant training and retraining of graduate specialists but also as a form of education of adults, coming from their individual requirements in the receipt of certain knowledges, making of skills and abilities, personality and professional growth. Features, difficulties and principles of studies of adults, are analysed. The special features of psychology as a branch of humanities and principles of its study are revealed.

The author represents the results of empirical research of the features of expectations of students are in the system of continuing education.

The most substantial expectations from studies for the listeners of faculty of continuing education is a receipt and systematization of knowledges from psychology and forming of skills of professional activity of psychologist. This is conforms to the features of the grown man as an age-old period.